

Paulina Korycińska-Rządca

Uniwersytet w Białymstoku, Polska

p.korycinska@uwb.edu.pl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6177-7409>

Uprawnienia dochodzeniowe Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów a Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1 – wybrane zagadnienia¹

The Investigative Powers of the President of the Office of Competition and Consumer Protection and Directive (EU) 2019/1 of the European Parliament and of the Council: Selected Issues

Abstract: Directive (EU) 2019/1 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018, to empower the competition authorities of the Member States to be more effective enforcers and to ensure the proper functioning of the internal market, obliges Member States to harmonize the law governing, amongst others, the powers of national competition authorities, including investigative powers. The Act aimed at the transposition of this directive was passed in Poland with a significant delay. This article analyses the provisions of the Act of 16 February 2007 on competition and consumer protection, in force on 4 February 2021 (the deadline for the transposition of Directive 2019/1), regulating the investigative powers of the president of the Office of Competition and Consumer Protection (UOKiK), and the changes in the relevant scope adopted by the Act of 9 March 2023 amending the Act on competition and consumer protection and some other acts. The research problem includes determining whether the regulations that were in force between 4 February 2021 and 20 May 2023 governing the investigative powers of the UOKiK president, in connection with proceedings for infringement of the prohibition of competition-restricting practices, were in line with the requirements of Directive 2019/1 and whether the abovementioned amendment act removed any existing discrepancies.

Keywords: Directive 2019/1, ECN+ Directive, inspections, investigative powers, searches, UOKiK president

1 Artykuł powstał w ramach projektu *Wzmacnianie egzekwowania prawa konkurencji przez organy ochrony konkurencji Państw Członkowskich UE: Problemy proceduralne w Czechach i w Polsce* (PPN/BCZ/2019/1/00007), który jest współfinansowany przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej.

Słowa kluczowe: dyrektywa 2019/1, dyrektywa ECN+, przeszukiwanie, uprawnienia dochodzeniowe, kontrola, Prezes UOKiK

Wprowadzenie

Zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu² stosowaniem postanowień art. 101 i 102 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³ zajmują się krajowe organy państw członkowskich oraz krajowe sądy równoległe z Komisją Europejską⁴. W Polsce organem wyznaczonym do prowadzenia postępowań w sprawie naruszeń art. 101 lub 102 TFUE (z odpowiednio art. 6 lub 9 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów⁵) jest Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów⁶ (art. 31 pkt 6 u.o.k.k.).

W okresie od 1 maja 2004 r. (tj. od dnia wejścia w życie Rozporządzenia 1/2003) do 31 grudnia 2021 r. Europejska Sieć Konkurencji została poinformowana o 2944 sprawach, z czego 429 prowadzonych było przez KE (137 decyzji), zaś aż 2515 przez NCA (1336 decyzji)⁷. Z powyższego wynika, że po wejściu w życie Rozporządzenia 1/2003 liczba spraw prowadzonych i decyzji wydanych przez NCA jest istotnie wyższa niż liczba spraw prowadzonych przez KE i wydanych przez nią decyzji.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1 z dnia 11 grudnia 2018 r., mająca na celu nadanie organom ochrony konkurencji państw członkowskich uprawnień w celu skuteczniejszego egzekwowania prawa i zapewnienia należytego funkcjonowania rynku wewnętrznego⁸, zobowiązuje państwa członkowskie do harmonizacji przepisów regulujących między innymi uprawnienia krajowych organów konkurencji (ang. *national competition authorities*⁹), w tym uprawnienia dochodzeniowe (art. 6–9) oraz do ustanowienia odpowiednich gwarancji w odniesieniu do poszanowania praw podstawowych (art. 3). W zakresie uprawnień dochodzeniowych uznano, że NCA powinny dysponować co najmniej uprawnieniem do przeprowadzenia niezapowiedzianych kontroli lokali przedsiębiorstw i ich związków (art. 6) oraz innych lokali (art. 7), możliwością żądania informacji (art. 8) oraz uprawnieniem do wzywania na przesłuchanie (art. 9)¹⁰. Zastosowana metoda harmonizacji

2 Dz. Urz. UE L 1 z 4.01.2003, s. 1; dalej: Rozporządzenie 1/2003.

3 Tekst jedn. Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47; dalej: TFUE.

4 Dalej: KE.

5 Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 275; dalej: u.o.k.k.

6 Dalej: UOKiK.

7 Dane na podstawie statystyk dostępnych na: https://competition-policy.ec.europa.eu/european-competition-network/statistics_en (29.12.2022).

8 Dz. Urz. UE L 11 z 14.01.2019, s. 3–33; dalej: Dyrektywa 2019/1.

9 Dalej: NCA.

10 Motyw 28 preambuły Dyrektywy 2019/1.

minimalnej powoduje, że państwa członkowskie są uprawnione do przyznania NCA uprawnień w zakresie szerszym niż określony w dyrektywie, a także do wyposażenia tych organów w inne uprawnienia dochodzeniowe, o ile nie naruszy to innych przepisów tego aktu, w tym art. 3¹¹.

Państwa członkowskie zostały zobowiązane do transpozycji Dyrektywy 2019/1 do 4 lutego 2021 r. (art. 34 ust. 1). Aktem prawnym, mającym na celu jej wdrożenie do prawa polskiego, jest ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw¹², która w istotnej części weszła w życie 20 maja 2023 r., czyli z ponad dwuletnim opóźnieniem w stosunku do określonego terminu na transpozycję. Jednakże okoliczność ta niekoniecznie musi oznaczać, że prawo polskie było w okresie pomiędzy 4 lutego 2021 r. a 20 maja 2023 r. niezgodne z Dyrektywą 2019/1.

Przedmiotem artykułu jest analiza przepisów u.o.k.k. regulujących uprawnienia dochodzeniowe Prezesa UOKiK w brzmieniu obowiązującym 4 lutego 2021 r. (termin transpozycji Dyrektywy 2019/1) oraz zmian w odnośnym zakresie wprowadzonych ustawą nowelizującą. Problem badawczy obejmuje ustalenie, czy przepisy regulujące uprawnienia dochodzeniowe Prezesa UOKiK w związku z postępowaniami w sprawie naruszenia zakazu praktyk ograniczających konkurencję obowiązujące w okresie od 4 lutego do 20 maja 2023 r. były zgodne z wymogami Dyrektywy 2019/1 oraz czy ustawa nowelizująca usunęła ewentualne niezgodności w tym zakresie.

Na potrzeby analizy jako metodę badawczą zastosowano metodę formalno-dogmatyczną.

1. Uprawnienia do kontroli

Dyrektywa 2019/1 zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia NCA możliwości przeprowadzenia niezapowiedzianych kontroli, różnicując wymogi w zależności od rodzaju miejsca, w którym ma ona zostać przeprowadzona. Sposób określenia przesłanek przeprowadzenia kontroli, warunków jej legalności oraz uprawnień przysługujących kontrolującemu jest przejawem uznania, że prawo do prywatności

11 Zob. A. Piszcz, M. Petr, (Dis)Respect for Fundamental Rights in EU Competition Law Enforcement Proceedings Before National Authorities: In What Way does Article 3 of the ECN+ Directive Prove To Be too Open-Ended?, „IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law” 2023, vol. 54, s. 1081–1104.

12 Dz.U. poz. 852; dalej: ustawa nowelizująca.

podmiotów niebędących przedsiębiorstwami i związkami przedsiębiorstw¹³ zasługuje na ochronę w wyższym stopniu niż przedsiębiorstw i ich związków¹⁴.

Przeprowadzenie kontroli przedsiębiorstw i związków przedsiębiorstw powinno być możliwe do celów stosowania art. 101 i 102 TFUE (art. 6 ust. 1 Dyrektywy 2019/1), zaś innych miejsc – w przypadku łącznego spełnienia dwóch przesłanek: istnienia uzasadnionego podejrzenia, że księgi lub inne rejestry dotyczące działalności przedsiębiorstwa oraz przedmiotu kontroli są przechowywane w miejscu, w którym kontrola ma być przeprowadzona, a także istnienia przypuszczenia, że wspomniane księgi lub rejestry mogą mieć znaczenie dla udowodnienia naruszenia art. 101 lub 102 TFUE (art. 7 ust. 1 Dyrektywy 2019/1). Państwa członkowskie zachowały swobodę w zakresie podjęcia decyzji, czy kontrola przedsiębiorstw i związków przedsiębiorstw wymaga uprzedniego zatwierdzenia przez krajowy organ sądowy (art. 6 ust. 3 Dyrektywy 2019/1), podczas gdy inne kontrole nie mogą być przeprowadzane bez takiej uprzedniej zgody (art. 7 ust. 2 Dyrektywy 2019/1). Dyrektywa określa także minimalny zestaw uprawnień, w jaki powinni zostać wyposażeni kontrolujący. W przypadku wszystkich kontroli urzędnicy i inne towarzyszące osoby upoważnione lub wyznaczone przez NCA do przeprowadzania takich kontroli powinni mieć prawo co najmniej do: wchodzenia do lokali, na teren i do środków transportu; sprawdzania ksiąg i innych rejestrów dotyczących działalności przedsiębiorstwa, niezależnie od nośnika, na jakim są one przechowywane, oraz prawo dostępu do informacji, które są dostępne dla podmiotu objętego kontrolą, a także pobierania lub uzyskiwania, w dowolnej formie, kopii lub wyciągów z tych ksiąg lub rejestrów, a w razie gdy uznają to za stosowne, do kontynuowania przeszukiwania w celu zdobycia informacji i wyboru tych kopii lub wyciągów w lokalu NCA lub innych wyznaczonych miejscach (art. 6 ust. 1 lit. a-c oraz art. 7 ust. 3 Dyrektywy 2019/1), a w przypadku kontroli przedsiębiorstw i związków przedsiębiorstw dodatkowo także – do opieczętowania wszelkich lokali przedsiębiorstwa oraz ksiąg lub rejestrów na czas i w zakresie koniecznym do przeprowadzenia kontroli oraz zadawania pytań przedstawicielom pracowników lub pracownikom przedsiębiorstwa lub związku przedsiębiorstw w celu

13 Unijne prawo konkurencji konsekwentnie posługuje się określeniami „przedsiębiorstwo” i „związek przedsiębiorstw”, podczas gdy w u.o.k.k. zastosowano określenia „przedsiębiorca” i „związek przedsiębiorców”. W artykule utrzymano to rozróżnienie terminologiczne.

14 Problematyka ingerencji kontroli w prawo do prywatności jest przedmiotem żywej dyskusji w literaturze; zob. m.in. M. Bernatt, Powers of Inspection of the Polish Competition Authority. Question of Proportionality, „Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies” 2011, nr 4(5), s. 47–66; M. Michałek, Fishing expeditions and subsequent electronic searches in the light of the principle of proportionality of inspections in competition law cases in Europe, „Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies” 2014, nr 7(10), s. 129–157; N. Lorjé, A. Stoffer, Judicial review and the protection of privacy rights in dawn raids, „Competition Law Journal”, 20(2), dostępny: https://awards.concurrences.com/IMG/pdf/_25165771_-_competition_law_journal_judicial_review_and_the_protection_of_privacy_rights_in_dawn_raids.pdf?71959/46bab524c5b161510dd440f1ae52a6c8572f54cc0a34122f5750d92f68730e9e (30.08.2023), s. 55–64.

uzyskania wyjaśnień odnośnie do faktów lub dokumentów dotyczących przedmiotu i celu kontroli oraz do rejestrowania odpowiedzi (art. 6 ust. 1 lit. d-e Dyrektywy 2019/1). Dodatkowo państwa członkowskie powinny zapewnić, że kontrolowani będą zobowiązani poddać się kontroli, jak również, że NCA będzie mógł skorzystać z niezbędnej pomocy policji lub równorzędnego organu ścigania, aby móc przeprowadzić kontrolę, oraz zapewnić, że taka pomoc będzie mogła być udzielona tytułem środka zapobiegawczego (art. 6 ust. 2 oraz art. 7 ust. 3 Dyrektywy 2019/1). Państwa członkowskie powinny także zapewnić skuteczne środki kwestionowania zasadności i proporcjonalności przeprowadzanej kontroli¹⁵. Prezes UOKiK jest uprawniony do przeprowadzenia u przedsiębiorców kontroli i przeszukań. Pierwotnie przeszukiwanie było uprawnieniem przysługującym w ramach kontroli. Dopiero z dniem 15 stycznia 2015 r. formalnie je rozdzielono¹⁶. W literaturze kontrolę i przeszukiwanie uznaje się za dwa odrębne uprawnienia¹⁷. W założeniu kontrola jest narzędziem opierającym się na współpracy pomiędzy kontrolowanym i organem, a jej celem jest uzyskanie informacji mogących stanowić dowód w sprawie (art. 105b ust. 1 u.o.k.k.). Natomiast przeszukiwanie ma służyć znalezieniu i uzyskaniu informacji oraz dowodów (art. 105n ust. 1 u.o.k.k.). W literaturze zwraca się uwagę na wiele wątpliwości dotyczących wykładni przepisów regulujących kontrolę i przeszukiwanie oraz wskazuje, że ustawodawcy nie udało się wprowadzić jasnego rozgraniczenia pomiędzy kontrolą a przeszukianiem¹⁸.

15 B. Targański, *Judicial Review of Decisions Relating to Inspections of the President of the Polish Office of Competition and Consumer Protection – Between the Judgment of the European Court of Human Rights in Case Delta Pekárny v. The Czech Republic and the Judgement of the Polish Constitutional Tribunal of 16 January 2019 in Case P 19/17*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 2, s. 196.

16 Zmiany te zostały wprowadzone ustawą z dnia 10 czerwca 2014 o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2014 r. poz. 945).

17 M. Bernatt, *Sprawiedliwość proceduralna w postępowaniu przed organem ochrony konkurencji*, Warszawa 2011, s. 206 i n.; M. Bernatt, *Komentarz do art. 105a*, (w:) T. Skoczny (red.), *Komentarz do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów*, Warszawa 2014, Nb 4; G. Materna, *Warunki podejmowania kontroli i przeszukań w postępowaniach z zakresu ochrony konkurencji prowadzonych na podstawie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w aspekcie orzecznictwa na tle art. 8 EKPCz*, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2015, nr 8(4), s. 8; I. Gajewska-Leite, M. Modzelewska de Raad, *Kontrola i przeszukiwanie Prezesa UOKiK. Pięć lat doświadczeń po rozdzieleniu instytucji – już osobno czy nadal razem?*, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2020, nr 4(9), s. 33; odmiennie: B. Turno, E. Wardęga, *Uprzedzenia i następcza kontrola aktów upoważniających organ ochrony konkurencji do przeprowadzenia niezapowiedzianej kontroli (przeszukania) przedsiębiorcy. Glosa do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 2 października 2014 r. w sprawie Delta Pekárny przeciwko Republice Czeskiej*, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2015, nr 8(4), s. 116.

18 I. Gajewska-Leite, M. Modzelewska de Raad, *Kontrola i przeszukiwanie...*, *op. cit.*, s. 58 oraz powoływana tam literatura.

Przepisy regulujące kontrolę i przeszukanie u przedsiębiorców obowiązujące 4 lutego 2021 r. nie w pełni odpowiadały wymogom Dyrektywy 2019/1. Konieczna była interwencja ustawodawcy¹⁹ w celu rozszerzenia katalogu uprawnień przysługujących kontrolującemu (przeszukującemu) oraz ustanowienia odpowiednich gwarancji prawa do obrony w toku korzystania z uprawnień dochodzeniowych²⁰.

W zakresie kontroli i przeszukania u przedsiębiorców ustawą nowelizującą z dnia 20 maja 2023 r. dodano regulacje uprawniające kontrolujących (przeszukających) do opieczętowania lokali, pomieszczeń lub przedmiotów (art. 105b ust. 1 pkt 7 u.o.k.k.), żądania ustnych wyjaśnień dotyczących przedmiotu kontroli od pracownika lub osoby wykonującej czynności w imieniu lub na rzecz kontrolowanego na podstawie innej niż umowa o pracę umowy (art. 105b ust. 1a u.o.k.k.), kontynuowania czynności kontrolnych w zakresie sporządzania, przeglądania lub analizowania notatek, kopii lub wydruków z materiałów i korespondencji lub informacji zgromadzonych na nośnikach, w urządzeniach lub w systemach w Centrali UOKiK lub w delegaturze UOKiK (art. 105b ust. 1b u.o.k.k.) oraz utrwalania przebiegu kontroli lub poszczególnych czynności w jej toku przy pomocy urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk (art. 105b ust. 4 u.o.k.k.).

Sposób uregulowania uprawnienia do opieczętowania lokali pomieszczeń lub przedmiotów może budzić zastrzeżenia w zakresie zgodności z art. 6 ust. 1 lit. d Dyrektywy 2019/1. Przepis ten nakazuje wyposażenie organu w prawo do opieczętowania „na czas i w zakresie koniecznym do przeprowadzenia kontroli”. Tymczasem dodany art. 105b ust. 1 pkt 7 zd. 1 u.o.k.k. przewiduje możliwość „opieczętowania wszelkich lokali, pomieszczeń lub przedmiotów w zakresie koniecznym do przeprowadzenia kontroli”. Nie określa on zatem ram czasowych opieczętowania tych rzeczy, jak to czyni art. 6 ust. 1 lit. d Dyrektywy 2019/1. Podczas konsultacji publicznych zgłoszono taki postulat, jednakże nie został on uwzględniony²¹.

Zastrzeżenia budzi także kierunek zmiany sposobu uregulowania uprawnienia do utrwalania przebiegu kontroli lub poszczególnych czynności w toku kontroli.

19 Potrzebę tę dostrzegali także projektodawca; zob. Tabela zgodności dotycząca implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12342403/katalog/12757018#12757018> (29.12.2022), dalej: Tabela zgodności. W dokumencie tym stwierdzono, że art. 6 ust. 1 i 2 Dyrektywy 2019/1 wymagają wdrożenia.

20 Zob. P. Korycińska-Rządca, *Ochrona tajemnic strony postępowania antymonopolowego w sprawach praktyk ograniczających konkurencję*, Warszawa 2020, s. 285–286 oraz 297–300 oraz powołana tam literatura, jak również A. Piszcz, M. Knapp, *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1 a gwarancje ochrony praw podstawowych strony postępowania antymonopolowego w Polsce – wybrane zagadnienia*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2023, vol. 28, nr 4, s. 165–179.

21 Tabela uwag zgłaszanych do projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (UC69) w ramach konsultacji publicznych, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12342403/katalog/12757018#12757018> (29.12.2022), w szczególności pkt 156; dalej: Tabela uwag.

Jak wskazano powyżej, art. 6 ust. 1 lit. 2 Dyrektywy 2019/1 zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, że kontrolujący będą uprawnieni do rejestrowania odpowiedzi na pytania zadawane przedstawicielom pracowników lub pracownikom przedsiębiorstwa lub związku przedsiębiorstw. Przepis art. 105b ust. 4 u.o.k.k. w brzmieniu obowiązującym do 20 maja 2023 r. pozwalał kontrolującym na utrwalanie przebiegu kontroli lub poszczególnych czynności w jej toku w uzasadnionych przypadkach i tym samym był zgodny z Dyrektywą 2019/1. W toku konsultacji publicznych zgłoszono postulat w zakresie pozostawienia tego rozwiązania bez zmian, jednak nie został on uwzględniony²². Od 20 maja 2023 r. art. 105b ust. 4 u.o.k.k. stanowi, że przebieg kontroli lub poszczególne czynności w jej toku, po uprzednim poinformowaniu kontrolowanego, mogą być utrwalane przy pomocy urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk. Zrezygnowano zatem z zastrzeżenia, że utrwalanie tych czynności może następować w uzasadnionych przypadkach. Niewątpliwie poprzednie brzmienie przepisu w wyższym stopniu uwzględniało potrzebę poszanowania prawa do prywatności oraz ochrony wizerunku pracowników i przedstawicieli kontrolowanego. Mimo wprowadzonej zmiany, dokonując prounijnej wykładni przepisów, należałoby jednak nadal przyjmować, że utrwalanie przebiegu kontroli lub poszczególnych czynności może być dokonywane jedynie w uzasadnionych przypadkach.

Szereg zastrzeżeń budzą również zmiany w części odnoszącej się do gwarancji poszanowania prawa do obrony. W tym zakresie odsyłam do aktualnej literatury²³.

Z powyższego wynika, że ustawa nowelizująca nie zapewniła pełnej zgodności przepisów regulujących kontrolę i przeszukiwanie u przedsiębiorców z wymogami Dyrektywy 2019/1. Nie wykorzystano także okazji do wyraźniejszego niż obecnie rozdzielenia kontroli i przeszukiwania.

W zakresie zobowiązań dotyczących uprawnienia do przeprowadzania kontroli w innych lokalach przepisy obowiązujące w dniu 4 lutego 2021 r. przyznawały uprawnienie do przeszukiwania – za uprzednią zgodą sądu ochrony konkurencji i konsumentów – lokalu mieszkalnego, jakiegokolwiek innego pomieszczenia, nieruchomości lub środka transportu. Było ono dopuszczalne w postępowaniu antymonopolowym w sprawach praktyk ograniczających konkurencję, jeżeli łącznie spełnione zostały dwie przesłanki: istniały uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że były tam przechowywane przedmioty, akta, księgi, dokumenty i informatyczne nośniki danych oraz przedmioty te miały mieć wpływ na ustalenie stanu faktycznego istotnego dla

22 *Ibidem*, w szczególności pkt 159.

23 A. Piszcz, M. Knapp, Dyrektywa Parlamentu..., *op. cit.*; A. Piszcz, M. Petr, (Dis)Respect for Fundamental Rights..., *op. cit.*, s. 1081–1104; P. Korycińska-Rządca, E. Zorková, Harmonisation of the Powers of NCAs in EU Member States. A Few Remarks on the Basis of the Experience of the Czech Republic and Poland After the Deadline for Transposition of the ECN+ Directive Has Passed, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2023, nr 1(12), s. 17.

przewodzonego postępowania (art. 91 ust. 1 u.o.k.k. w brzmieniu obowiązującym do 20 maja 2023 r.). W toku postępowania wyjaśniającego przeszukanie na tej podstawie prawnej mogło mieć miejsce wyłącznie, gdy zachodziło uzasadnione podejrzenie poważnego naruszenia przepisów ustawy, w szczególności gdy mogłoby dojść do zatarcia dowodów (art. 105n ust. 3 u.o.k.k.). Było ono zatem dopuszczalne jedynie w toku postępowania wyjaśniającego, którego celem było wstępne ustalenie, czy doszło do zawarcia zakazanego horyzontalnego porozumienia ograniczającego konkurencję²⁴. Przeszukanie przeprowadzali funkcjonariusze Policji przy udziale upoważnionego pracownika UOKiK, którego obecność była obligatoryjna i który jedynie asystował Policji²⁵, oraz ewentualnie pracownika innego organu ochrony konkurencji lub osoby posiadającej wiadomości specjalne (zob. art. 105a ust. 2 u.o.k.k.).

Regulacja zawarta w art. 91 u.o.k.k. była w literaturze przedmiotem krytyki z perspektywy wymogów skuteczności, poprawności i jasności konstrukcji normatywnej²⁶. Wyrażono także wątpliwości odnośnie do zgodności art. 91 u.o.k.k. z konstytucyjnie chronionym prawem do prywatności (art. 47 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) przynajmniej w zakresie, w jakim przepis ten umożliwia przeszukanie u osoby fizycznej w toku postępowania wyjaśniającego²⁷. Zwracano również uwagę na to, że art. 21 Rozporządzenia 1/2003, którego art. 91 u.o.k.k. jest odpowiednikiem, określa przesłanki kontroli w pomieszczeniach i rzeczach osób prywatnych znacznie bardziej rygorystycznie, dopuszczając kontrolę takich miejsc jedynie, gdy istnieje uzasadnione podejrzenie, że księgi i inne rejestry dotyczące spraw przedsiębiorstwa są tam przechowywane i mają one znaczenie dla udowodnienia poważnego naruszenia²⁸. Transpozycja Dyrektywy 2019/1 stanowiła szansę na usunięcie zgłaszanych w literaturze mankamentów obecnego rozwiązania. Nie została ona wykorzystana, ponieważ ustawa nowelizująca wprawdzie nadała przepisowi art. 91 u.o.k.k. nowe brzmienie, ale w rzeczywistości zmiany wprowadzono jedynie w dwóch aspektach. Po pierwsze, zmieniono zasady udziału Policji w przeszukaniu: do 20 maja 2023 r. przepisy przewidywały przeprowadzenie przeszukania w lokalu mieszkalnym lub w jakimkolwiek innym pomieszczeniu, nieruchomości lub środku transportu przez funkcjonariuszy Policji, co było niezgodne z art. 6 ust. 2 w zw. z art. 7 ust. 3 Dyrektywy 2019/1, który

24 M. Bernatt, Komentarz do art. 91, (w:) T. Skoczny (red.), Komentarz ..., *op. cit.*, Nb 13; por. też B. Turno, (w:) A. Stawicki, E. Stawicki (red.), Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2016, s. 1055.

25 K. Różiewicz-Ładoń, Postępowanie przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2011, s. 250–251; B. Turno, (w:) A. Stawicki, E. Stawicki (red.), Ustawa..., *op. cit.*, s. 1058–1059.

26 *Ibidem*; C. Banasiński, E. Piontek, Komentarz do art. 91, (w:) C. Banasiński, E. Piontek (red.), Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, Warszawa 2009; K. Różiewicz-Ładoń, Postępowanie przed Prezesem..., *op. cit.*, s. 245 i n.

27 M. Bernatt, Sprawiedliwość proceduralna..., *op. cit.*, s. 217–222.

28 *Ibidem*, s. 215–216; M. Bernatt, Komentarz do art. 91, (w:) T. Skoczny (red.), Komentarz..., *op. cit.*, Nb 7.

wymaga, aby kontrola w miejscach niebędącymi miejscami prowadzenia działalności była przeprowadzana przez organ ochrony konkurencji, a policja lub równorzędny organ ścigania winna pełnić jedynie rolę pomocniczą. Zgodność z Dyrektywą 2019/1 w tym zakresie zapewnia art. 91 ust. 5–8 u.o.k.k. Po drugie, w sposób wyraźny przewidziano możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie sądu ochrony konkurencji i konsumentów o udzieleniu zgody na przeprowadzenie przeszukania (art. 91 ust. 3 u.o.k.k.).

2. Wnioski o informacje

Dyrektywa 2019/1 zobowiązuje państwa członkowskie do przyznania ich NCA uprawnienia do żądania informacji do celów stosowania art. 101 i 102 TFUE zarówno od przedsiębiorstw i ich związków, jak też i od innych osób. W przypadku przedsiębiorstw i ich związków organy konkurencji powinny mieć możliwość żądania dostarczenia w określonym i rozsądnym terminie wszelkich niezbędnych informacji do celów stosowania art. 101 i 102 TFUE, przy czym wnioski o informacje powinny być proporcjonalne i nie mogą zmuszać adresata do przyznania się do naruszenia zakazu z tych przepisów. Przedmiotem wniosku o informacje mogą być wyłącznie takie informacje, do których adresat żądania ma dostęp. Ponadto NCA powinny być uprawnione do żądania informacji mogących mieć znaczenie dla stosowania art. 101 i 102 TFUE także od innych osób fizycznych lub prawnych.

Według stanu prawnego obowiązującego na dzień 4 lutego 2021 r. Prezes UOKiK miał zapewnioną możliwość żądania od przedsiębiorców oraz związków przedsiębiorców²⁹ wszelkich koniecznych informacji i dokumentów (art. 50 ust. 1 u.o.k.k.), jednakże przepisy regulujące to uprawnienie nie były w pełni zgodne z wymogami Dyrektywy 2019/1. Najwięcej zastrzeżeń pojawiało się w zakresie wolności od samooskarżania (ang. *privilege against self-incrimination*). Niestety zmiany wprowadzone ustawą nowelizującą nie zapewniły pełnej zgodności z Dyrektywą 2019/1 głównie z uwagi na to, że art. 50 u.o.k.k. w zakresie wolności od samooskarżania ma bardzo ograniczony zakres podmiotowy i przedmiotowy. W tym zakresie odsyłam do aktualnej literatury³⁰. W odniesieniu do pozostałych wymogów dotyczących wniosków o udzielenie informacji przez przedsiębiorców oraz związki przedsiębiorców zarówno przepisy obowiązujące do 20 maja 2023 r., jak i zmiany wprowadzone ustawą nowelizującą od tej daty nie budzą tak istotnych zastrzeżeń, co nie oznacza, że nie mogłyby one zostać zmienione tak, żeby nie było wątpliwości, iż zapewniają realizację zobowiązań wynikających z Dyrektywy 2019/1. Po pierwsze, przepisy nie za-

29 Art. 50 ust. 1 u.o.k.k. *expressis verbis* wskazuje jedynie na przedsiębiorców. Jednakże zgodnie z art. 4 pkt 1 lit. d u.o.k.k., ilekroć w ustawie jest mowa o przedsiębiorcy, rozumie się przez to także związek przedsiębiorców, z wyłączeniem przepisów dotyczących koncentracji.

30 A. Piszcz, M. Knapp, Dyrektywa Parlamentu..., *op. cit.*

wierają żadnych wytycznych dotyczących ustalania długości terminu wyznaczanego na dostarczenie informacji lub dokumentów. W literaturze wskazuje się, że termin ten powinien być odpowiedni i rozsądny³¹, co odpowiada standardowi wymaganemu przez Dyrektywę 2019/1, aczkolwiek warto byłoby, aby wymóg zakresienia rozsądnego terminu został wyraźnie uregulowany w przepisach³². Po drugie, wskazane byłoby, aby w przepisach zawarto zastrzeżenie, że żądanie powinno być proporcjonalne³³. Po trzecie, chociaż zostało to już potwierdzone w orzecznictwie³⁴, to jednak należałoby dodać wyraźne zastrzeżenie, że obowiązek dostarczenia informacji obejmuje wyłącznie takie, do których przedsiębiorca ma dostęp.

W zakresie uzyskiwania informacji od osób niebędących przedsiębiorstwami lub związkami przedsiębiorstw art. 8 Dyrektywy 2019/1 zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, że NCA będzie uprawnione do żądania od takich osób informacji mogących mieć znaczenie dla stosowania art. 101 i 102 TFUE. Nie wymaga przy tym przyznania organowi uprawnienia do nałożenia kary pieniężnej na taką osobę w przypadku, gdyby nie uczyniła ona zadość wezwaniu czy dostarczyła informacje nieprawdziwe, niepełne lub wprowadzające w błąd (zob. art. 13 ust. 2 lit. d Dyrektywy 2019/1). Do 20 maja 2023 r. możliwość wystąpienia przez Prezesa UOKiK z żądaniem przekazania informacji na podstawie art. 50 ust. 1 u.o.k.k. była ograniczona wyłącznie do przedsiębiorców, co zresztą krytykowano w literaturze³⁵. Niemniej jednak Prezes UOKiK miał możliwość zwrócenia się do każdej osoby, w tym niebędącej przedsiębiorcą, z prośbą o złożenie wyjaśnień dotyczących istotnych okoliczności sprawy (art. 50 ust. 3 u.o.k.k.). Współpraca w tym trybie odbywa się na zasadzie dobrowolności³⁶, co wydaje się wystarczające do wypełnienia zobowiązań nałożonych przez Dyrektywę 2019/1. Niezależnie od tego Prezes UOKiK posiadał uprawnienie do uzyskiwania dokumentów mających znaczenie dla sprawy od osób trzecich na podstawie art. 84 u.o.k.k. w zw. z art. 248 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego³⁷. Ustawa nowelizująca na mocy art. 1 pkt 14 lit. a zmieniła brzmienie

31 J. Krüger, (w:) A. Stawicki, E. Stawicki (red.), *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 877; M. Bernatt, Komentarz do art. 50, (w:) T. Skoczny (red.), *Komentarz...*, *op. cit.*, Nb 14.

32 Postulat taki został zresztą zgłoszony w toku konsultacji publicznych; zob. Tabela uwag, pkt 85, 88.

33 Postulat taki został zresztą zgłoszony w toku konsultacji publicznych; Tabela uwag, pkt 82.

34 Wyrok Sądu Antymonopolowego z dnia 6 września 1993 r., XVII AMR 22/93, Legalis.

35 M. Bernatt, *Sprawiedliwość proceduralna...*, *op. cit.*, s. 154–167; R. Stankiewicz, O konieczności zwiększenia partycypacji podmiotów trzecich w postępowaniu antymonopolowym, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2012, nr 2(1), s. 46–56.

36 C. Banasiński, E. Piontek, Komentarz do art. 50, (w:) C. Banasiński, E. Piontek (red.), *Ustawa...*, *op. cit.*; K. Różewicz-Ładoń, *Postępowanie przed Prezesem...*, *op. cit.*, s. 144; K. Kohutek, (w:) M. Sieradzka, K. Kohutek, *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 781; M. Bernatt, Komentarz do art. 50, (w:) T. Skoczny (red.), *Komentarz...*, *op. cit.*, Nb 29.

37 Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.

art. 50 ust. 1 u.o.k.k., rozszerzając krąg podmiotów, do których Prezes UOKiK może wystąpić z żądaniem udzielenia informacji i dokumentów także na osoby niebędące przedsiębiorcami. Przedmiotem takiego żądania – podobnie jak w przypadku przedsiębiorców – mogą być wszelkie konieczne informacje i dokumenty, a nie tylko, jak tego wymaga art. 8 Dyrektywy 2019/1, informacje, mogące mieć znaczenie dla stosowania postanowień art. 101 i 102 TFUE. Zmiany dotyczące uprawnień Prezesa UOKiK do żądania informacji i dokumentów od osób niebędących przedsiębiorcami budzą poważne zastrzeżenia w zakresie wolności od samooskarżania. W tym zakresie odsyłam do aktualnej literatury³⁸. Dodatkowo ustawą nowelizującą przyznano organowi uprawnienia do nałożenia kary pieniężnej na osobę fizyczną, która nie udzieliła informacji żądanych przez Prezesa UOKiK na podstawie art. 50 albo udzieliła nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji (art. 108 ust. 3a u.o.k.k.), czego również ta dyrektywa nie wymaga. Wprawdzie zastosowana w Dyrektywie 2019/1 metoda harmonizacji pozwala państwu członkowskiemu na wyjście poza minimalny standard w niej określony, to jednak w toku konsultacji publicznych zgłoszono szereg uwag w tym zakresie, wnioskując o niewychodzenie poza ramy zobowiązań nałożonych dyrektywą. Jednakże uwagi te nie zostały zaakceptowane³⁹.

3. Przesłuchania

Artykuł 9 Dyrektywy 2019/1 zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia NCA uprawnień co najmniej do wzywania na przesłuchanie przedstawicieli przedsiębiorstw lub związków przedsiębiorstw, przedstawicieli innych osób prawnych oraz osób fizycznych, jeżeli taki przedstawiciel lub osoba mogą mieć informacje mające znaczenie dla stosowania art. 101 i 102 TFUE. W Tabeli zgodności dotyczącej implementacji Dyrektywy 2019/1 wskazano, że przepis ten wymaga transpozycji⁴⁰. Wydaje się to zaskakujące, ponieważ obowiązujące przepisy przewidują możliwość wzywania na przesłuchanie zarówno osób fizycznych, jak i przedstawicieli innych osób. Zgodnie bowiem z art. 84 u.o.k.k. w sprawach dotyczących dowodów w postępowaniu przed Prezesem UOKiK w zakresie nieuregulowanym w rozdziale 1 działu VI u.o.k.k. należy odpowiednio stosować art. 227–315 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, regulujące postępowanie dowodowe, w tym zasady przeprowadzania dowodu z zeznań świadków i dowodu z przesłuchania stron. Z przepisów tych wynika powszechny obowiązek stawienia się świadka na wezwanie i złożenia zeznań, zaś prawo odmowy ich złożenia przysługuje wyłącznie małżonkom stron, ich wstępnym, zstępnym i rodzeństwu oraz powinowatym w tej samej linii lub stopniu, jak również osobom pozostającym ze stronami w sto-

38 A. Piszcz, M. Knapp, *Dyrektywa Parlamentu...*, *op. cit.*

39 Tabela uwag, w szczególności pkt 82, 86.

40 Dostępna: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12342403/katalog/12757018#12757018> (23.12.2022).

sunku przysposobienia (art. 261 § 1 k.p.c. w zw. z art. 84 u.o.k.k.). Osoba wezwana w charakterze świadka (inna niż wymieniona powyżej) może odmówić odpowiedzi na zadane pytanie wyłącznie, jeżeli zeznanie mogłoby narazić ją lub jej bliskich⁴¹ na odpowiedzialność karną, hańbę lub dotkliwą i bezpośrednią szkodę majątkową albo jeżeli zeznanie miałyby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej. Ponadto duchowny może odmówić zeznań co do faktów powierzonych mu na spowiedzi (art. 261 § 2 k.p.c. w zw. z art. 84 u.o.k.k.). Świadcami nie mogą być wprawdzie między innymi przedstawiciele ustawowi stron oraz osoby, które mogą być przesłuchane w charakterze strony jako organy osoby prawnej lub innej organizacji mającej zdolność sądową (art. 259 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 84 u.o.k.k.). Jednakże takie osoby mogą zostać przesłuchane w charakterze strony (art. 299 i 300 k.p.c. w zw. z art. 84 u.o.k.k.).

Dokonane ustawą nowelizującą zmiany przepisów dotyczących zasad przesłuchania świadków budzą poważne zastrzeżenia. Dodano do art. 52 u.o.k.k.⁴² ust. 1a, który stanowi, że każda osoba wezwana w charakterze świadka w toku postępowania przed Prezesem UOKiK ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania. Ze względu na odesłanie zawarte w art. 84 u.o.k.k. dokonywanie takiej zmiany nie było potrzebne, a ust. 1a stanowi *superfluum* ustawowe. Zastrzeżenia budzi także dodanie art. 52 ust. 4, przewidującego odpowiednie stosowanie art. 50 ust. 4 i 5 do przesłuchania świadka. Taki zabieg należy ocenić negatywnie. Po pierwsze, zmiana doprowadziła do ograniczenia uprzednio obowiązujących gwarancji proceduralnych, jako że umożliwia odmowę odpowiedzi na pytania tylko wtedy, gdy odpowiedź taka naraziłaby świadka lub jego najbliższych na odpowiedzialność karną (art. 50 ust. 4 u.o.k.k. w zw. z art. 52 ust. 4 u.o.k.k.), oraz wyłącza możliwość wykorzystania na niekorzyść świadka i tych osób zeznań w postępowaniu w sprawie nałożenia kary pieniężnej na podstawie art. 106a i 106b u.o.k.k. (art. 50 ust. 5 u.o.k.k. w zw. z art. 52 ust. 5 u.o.k.k.). Rozwiązanie obowiązujące do 20 maja 2023 r. przewidujące odpowiednie stosowanie art. 261 § 1 k.p.c. w zw. z art. 84 u.o.k.k. uprawniało do odmowy składania zeznań w szerszym zakresie. Po drugie, wprowadzona zmiana skutkuje zwiększeniem niespójności pomiędzy postępowaniem przed Prezesem UOKiK a sądowym postępowaniem odwoławczym. W toku konsultacji publicznych podniesiono, że warto byłoby przyznać świadkowi prawo odmowy odpowiedzi na pytanie również w sytuacji, gdy odpowiedź naraziłaby go na odpowiedzialność na podstawie u.o.k.k., jednakże postulat ten nie został zaakceptowany⁴³.

41 Tj. małżonka, wstępnych, zstępnych i rodzeństwa oraz powinowatych w tej samej linii lub stopniu, jak również osób pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia.

42 Przepis ten określa wymogi wniosku o przeprowadzenie dowodu ze świadków (ust. 1) oraz elementy wezwania świadka (ust. 2).

43 Tabela uwag, pkt 112.

Wnioski

Rozważania zawarte w niniejszym artykule prowadzą do wniosku, że przepisy regulujące uprawnienia dochodzeniowe Prezesa UOKiK obowiązujące w okresie od 4 lutego 2021 r. do 20 maja 2023 r. były w znacznym zakresie zgodne z wymogami Dyrektywy 2019/1. Krajowy organ antymonopolowy jeszcze przed upływem terminu transpozycji tej dyrektywy dysponował wszystkimi wymaganymi uprawnieniami dochodzeniowymi. Jednak szczegółowa analiza obowiązujących przepisów ujawniła, że sposób ich uregulowania w pewnym zakresie odbiegał od wzorca wskazanego w tej dyrektywie. Konieczna była interwencja ustawodawcy w celu dostosowania przepisów krajowych, w szczególności w zakresie rozszerzenia uprawnień przysługujących w toku kontroli i przeszukania, wniosków o informacje oraz ustanowienia odpowiednich gwarancji poszanowania prawa do obrony.

Zmiany wprowadzone ustawą nowelizującą nie zapewniły pełnej zgodności z Dyrektywą 2019/1. Zastrzeżenia budzą w szczególności: sposób uregulowania uprawnienia do opieczętowania lokali, pomieszczeń lub przedmiotów w zakresie, w jakim art. 105b ust. 1 pkt 7 u.o.k.k. nie określa ram czasowych opieczętowania tych rzeczy; przyjęty kierunek zmiany zasad korzystania z uprawnienia do utrwalania przebiegu kontroli lub poszczególnych czynności kontrolnych w zakresie, w jakim zrezygnowano z zastrzeżenia, aby następowało to w uzasadnionych przypadkach; przyjęte rozwiązanie w zakresie żądania informacji od osób niebędących przedsiębiorcami w zakresie, w jakim ustawodawca postanowił wyjść poza minimalne ramy wyznaczone Dyrektywą 2019/1; przyjęty kierunek zmian regulacji dotyczącej przesłuchań oraz brak odpowiednich rozwiązań gwarantujących poszanowanie prawa do obrony stron postępowania i osób trzecich.

Oceniając skutki ustawy nowelizującej, należałoby zaznaczyć, że niektóre niespójności regulacji krajowej z Dyrektywą 2019/1 dają się usunąć na drodze pronijniej wykładni przepisów krajowych. Dotyczy to uprawnienia do opieczętowania lokali, pomieszczeń lub przedmiotów oraz zasad utrwalania przebiegu kontroli lub czynności kontrolnych. Zdecydowanie bardziej problematyczny wydaje się brak równowagi pomiędzy ochroną praw podstawowych (w szczególności prawem do obrony) przy korzystaniu z uprawnień dochodzeniowych a potrzebą zapewnienia skutecznego egzekwowania prawa konkurencji. Usunięcie niezgodności w tym zakresie wymaga interwencji ustawodawcy.

Na koniec wypada wyrazić żal, że ustawodawca nie skorzystał z okazji do uporządkowania dotychczasowej regulacji w zakresie kontroli i przeszukania oraz nie zaproponował zmian postulowanych w literaturze szczególnie w zakresie wyraźniejszego rozgraniczenia kontroli i przeszukania, usunięcia wątpliwości odnośnie do interpretacji obowiązujących przepisów, jak też ich konstytucyjności.

BIBLIOGRAFIA

- Banasiński C., Piontek E. (red.), *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Bernatt M., *Sprawiedliwość proceduralna w postępowaniu przed organem ochrony konkurencji*, Warszawa 2011.
- Bernatt M., Powers of Inspection of the Polish Competition Authority. Question of Proportionality, „Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies” 2011, nr 4(5).
- Gajewska-Leite I., Modzelewska de Raad M., Kontrola i przeszukanie Prezesa UOKiK. Pięć lat doświadczeń po rozdzieleniu instytucji – już osobno czy nadal razem? „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2020, nr 4(9).
- Korycińska-Rządca P., *Ochrona tajemnic strony postępowania antymonopolowego w sprawach praktyk ograniczających konkurencję*, Warszawa 2020.
- Korycińska-Rządca P., Zorková E., Harmonisation of the Powers of NCAs in EU Member States. A Few Remarks on the Basis of the Experience of the Czech Republic and Poland After the Deadline for Transposition of the ECN+ Directive Has Passed, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2023, nr 1(12).
- Król-Bogomilska M., Kary pieniężne w prawie antymonopolowym, w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, w europejskim prawie wspólnotowym, Warszawa 2001.
- Lorjé N., Stoffer A., Judicial review and the protection of privacy rights in dawn raids. „Competition Law Journal” 2021 nr 20(2), dostępny na: https://awards.concurrences.com/IMG/pdf/_25165771_-competition_law_journal_judicial_review_and_the_protection_of_privacy_rights_in_dawn_raids.pdf?71959/46bab524c5b161510dd440f1ae52a6c8572f54cc0a34122f5750d92f68730e9e.
- Materna G., Warunki podejmowania kontroli i przeszukań w postępowaniach z zakresu ochrony konkurencji prowadzonych na podstawie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w aspekcie orzecznictwa na tle art. 8 EKPCz, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2015, nr 8(4).
- Michalek M., Fishing expeditions and subsequent electronic searches in the light of the principle of proportionality of inspections in competition law cases in Europe, „Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies” 2014, nr 7(10).
- Piszc A., Knapp M., Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1 a gwarancje ochrony praw podstawowych strony postępowania antymonopolowego w Polsce – wybrane zagadnienia, „Białostockie Studia Prawnicze” 2023, vol. 28, nr 4.
- Piszc A., Petr M., (Dis)Respect for Fundamental Rights in EU Competition Law Enforcement Proceedings Before National Authorities: In What Way does Article 3 of the ECN+ Directive Prove To Be too Open-Ended?, „IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law” 2023, vol. 54.
- Róziewicz-Ładoń K., *Postępowanie przed Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów*, Warszawa 2011.
- Sieradzka M., Kohutek K., *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Skoczny T. (red.), *Komentarz do ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów*, Warszawa 2014.

- Stankiewicz R., O konieczności zwiększenia partycypacji podmiotów trzecich w postępowaniu antymonopolowym, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2012, nr 2(1).
- Stawicki A., Stawicki E. (red.), Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2016.
- Targański B., Judicial Review of Decisions Relating to Inspections of the President of the Polish Office of Competition and Consumer Protection – Between the Judgment of the European Court of Human Rights in Case Delta Pekárny v. The Czech Republic and the Judgement of the Polish Constitutional Tribunal of 16 January 2019 in Case P 19/17, „Białostockie Studia Prawnicze” 2019, vol. 24, nr 2.
- Turno B., Wardęga E., Uprzednia i następcza kontrola aktów upoważniających organ ochrony konkurencji do przeprowadzenia niezapowiedzianej kontroli (przeszukania) przedsiębiorcy. Głos do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 2 października 2014 r. w sprawie Delta Pekárny przeciwko Republice Czeskiej, „internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2015, nr 8(4).